

**“1924 ANAYASASININ 100.
YILDÖNÜMÜNDE
DEĞİŞEN DÜNYADA ANAYASACILIK”
KONFERANSI**

***(“CONSTITUTIONALISM IN A CHANGING
WORLD ON THE CENTENARY OF THE
1924 CONSTITUTION OF TURKEY”
CONFERENCE)***

5-6 KASIM 2024

ANKARA

**BİLDİRİ ÖZETLERİ
KİTABI**

ISBN: 978-605-136-899-3

**“1924 ANAYASASININ 100. YILDÖNÜMÜNDE
DEĞİŞEN DÜNYADA ANAYASACILIK”
KONFERANSI**

*(“CONSTITUTIONALISM IN A CHANGING
WORLD ON THE CENTENARY OF THE
1924 CONSTITUTION OF TURKEY”
CONFERENCE)*

5-6 KASIM 2024

ANKARA

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

ISBN: 978-605-136-899-3

EDİTÖRLER

Dr. Öğr. Üye. Deniz POLAT / Dr. Ali Erdem DOĞANOĞLU

Ankara-2025

ANKARA ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ’NİN
99. KURULUŞ YILDÖNÜMÜ KAPSAMINDA 5-6
KASIM 2024 TARİHLERİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN
“1924 ANAYASASININ 100. YILDÖNÜMÜNDE
DEĞİŞEN DÜNYADA ANAYASACILIK”
KONFERANSINDA SÖZLÜ OLARAK SUNULAN
BİLDİRİLERİN ELEKTRONİK BİLDİRİ ÖZETLERİ
KİTABIDIR. KONFERANS DİLİ TÜRKÇE VE
İNGİLİZCEDİR.

KONFERANS BİLİM KURULU

Prof. Dr. Selin ESEN (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Muharrem ÖZEN (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali ULUSOY (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Cristina Hermida del LLANO (Universidad Rey Juan Carlos)

Prof. Dr. Luca MEZZETTI (Università di Bologna)

Prof. Dr. César Rodrigo LANDA ARROYO (Pontificia Universidad Católica del Perú)

Prof. Dr. Mirosław GRANAT (Cardinal Stanisław Wyszyński University)

KONFERANS DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Muharrem ÖZEN

Prof. Dr. Selin ESEN

Prof. Dr. Ali ULUSOY

Dr. Öğr. Üye. Deniz POLAT

Dr. Ali Erdem DOĞANOĞLU

Ar. Gör. Kardelen ALTUN

Ar. Gör. Efe Orhun ŞAHİN

Ar. Gör. Fatih ŞAHİN

Ar. Gör. Zeynep KARASULU

İÇİNDEKİLER

KONFERANS PROGRAMI.....	3
-------------------------	---

“1924 ANAYASASININ 100. YILDÖNÜMÜNDE DEĞİŞEN DÜNYADA ANAYASACILIK” KONFERANSI

BİLDİRİ ÖZETLERİ

(Konferans Programında Belirtilen Sunum Sırasına Göre)

BİRİNCİ GÜN (5 Kasım 2024)

CUMHURİYET ANAYASACILIĞININ ORTAK PAYDALARI IŞIĞINDA İKİNCİ YÜZYILINA BAKIŞ.....	7
---	---

Prof. Dr. İbrahim KABOĞLU

DEVİRİM-ANAYASA ÇELİŞKİSİ ÜZERİNE GÖRÜŞLER	8
--	---

Taha AKYOL

POLITICAL CULTURE AND DEMOCRATIC VALUES: THE CASE OF TURKEY IN COMPARATIVE PERSPECTIVE	10
---	----

Assoc. Prof. Dr. Valentina Rita SCOTTI

BEFORE “HUKUK DEVLETİ”: THE NOMOCRACY INHERENT IN THE 1924 CONSTITUTION OF TURKEY, QUESTIONS & INSIGHTS FROM A FOREIGN COMPARATIVIST.....	12
---	----

Prof. Dr. Luc HEUSCHLING

TÜRKİYE’DE HUKUK DEVLETİ	13
--------------------------------	----

Prof. Dr. Güneş OKUYUCU ERGÜN

COMPARATIVE DIGNITY CONSTITUTIONALISM AND THE 70TH ANNIVERSARY OF THE END OF LEGAL APARTHEID IN AMERICA	15
--	----

Prof. Dr. James R. MAY

İKİNCİ GÜN (5 Kasım 2024)

ONE COUNTRY, TWO POLITICAL IDENTITIES? THE CASE OF HONG KONG'S CONSTITUTIONAL AUTONOMY WITHIN THE CHINESE SOVEREIGNTY 17

Prof. Dr. Huang MINGTAO

TARİHSEL PERSPEKTİFLE TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLERİN ANAYASAL KONUMU 19

Dr. Ali Erdem DOĞANOĞLU

PRESIDENTIALISM AND THE TRANSFORMATION OF POLITICAL PARTIES IN FRANCE AND TURKEY 20

Prof. Dr. Jean MARCOU

1924 ANAYASASI DÖNEMİNDE PARTİ İÇİ DEMOKRASİ..... 21

Prof. Dr. Korkut KANADOĞLU

1924 ANAYASASINDAN GÜNÜMÜZE SİYASETTE KADINLARIN TEMSİL SORUNU 23

Dr. Öğr. Üyesi Deniz POLAT

1924 ANAYASASININ 100. YILDÖNÜMÜNDE DEĞİŞEN DÜNYADA ANAYASACILIK

PROGRAM

Kasım 5-6, 2024

Yer: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Cemil Bırsel Salonu, Cebeci-Ankara

I. GÜN

**Açılış Konuşmaları, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Açılış Dersi ve Ödül Töreni
(10.00-11.00)**

I. Oturum: 11.00-12.15

“Siyasi Kültür ve Anayasacılık”

Oturum Başkanı: **Zühtü Arslan, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi**

İbrahim Kaboğlu, Prof. Dr., İstanbul Barosu Başkanı, Anayasa Hukuku Araştırmaları Der. Bşk.

Taha Akyol, Gazeteci

Valentina Rita Scotti, Doç. Dr., Avrupa Kamu Hukuku Organizasyonu, Avrupa Hukuk ve Yönetim Okulu

Öğle Yemeği Arası: 12.15-13.15

2. Oturum: 13.15-14.30

“20. Yüzyıldan Günümüze Hukuk Devleti”

Oturum Başkanı: **Burak Öztürk, Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi**

Luc Heuschling, Prof. Dr., Lüksemburg Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Güneş Okuyucu Ergün, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Jimmy May, Prof. Dr., Kansas Üniversitesi Hukuk Fakültesi

3. Oturum: 14.30-15.45

“Ulusötesi Anayasacılık”

Oturum Başkanı: **Kasım Akbaş, Avukat, Türkiye Barolar Birliği Başkan Danışmanı**

Selin Esen, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Rafael Bustos Gisbert, Prof. Dr., Madrid Complutense Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Venedik

Komisyonu Üyesi

Zaid Al-Ali, Dr., IDEA Anayasa Yapımı Programı Kıdemli Danışmanı

Kahve Arası: 15.45-16.00

Özel Oturum: 16.00-18.00

“Ankara Hukuklu Olmak” Söyleşisi

Oturum Başkanı: **Muharrem Özen, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Dekan**

Tülay Tuğcu, Anayasa Mahkemesi Eski Başkanı

Erinç Sağkan, Türkiye Barolar Birliği Başkanı
Hüseyin Can Güner, Çankaya Belediye Başkanı
Çiğdem Toker, Gazeteci

II. GÜN

1. Oturum: 9.30-11.30

“Yerinden Yönetim ve Anayasacılık”

Oturum Başkanı: **Neva Övünç Öztürk, Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi**

Çiğdem Sever, Doç. Dr. Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Huang Mingtao, Prof. Dr., Wuhan Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Ali Erdem Doğanoglu, Dr. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

2. Oturum: 11.30- 13.00

“Siyasal Partiler ve Demokrasi”

Oturum Başkanı: **Metin Günday, Emk. Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi**

Jean Marcou, Prof. Dr., Siyasal Çalışmalar Enstitüsü, Grenoble
Korkut Kanadoğlu, Prof. Dr., Gedik Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Deniz Polat, Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Kapanış Konuşmaları

**“1924 ANAYASASININ 100.
YILDÖNÜMÜNDE DEĞİŞEN DÜNYADA
ANAYASACILIK” KONFERANSI
BİLDİRİ ÖZETLERİ**

**(Konferans Programında Belirtilen Sunum
Sırasına Göre)**

BİRİNCİ GÜN (5 Kasım 2024)

CUMHURİYET ANAYASACILIĞININ ORTAK PAYDALARİ İŞİĞİNDA İKİNCİ YÜZYİLINA BAKIŞ

İbrahim KABOĞLU*

Cumhuriyet anayasacılığı, anayasal ve demokratik kopma ve kırılmalara karşınl süreklilik taşıyan özellikleri de yansıtmaktadır. Bu süreklilik, Osmanlı Devleti-Türkiye Cumhuriyeti çizgisinde de okunabilir. Bunun özü şu: iktidarı sınırlayan düzeneklerin giderek kurumsallaşması, buna karşılık hak ve özgürlük güvencelerinin pekiştirilmesi. Bir yandan, erkler ayrılığı temellenirken, öte yandan hak ve özgürlükler yelpazesi genişlemiştir. TBMM önünde hesapverebilir hükümet, siyasal sorumluluk ve karar düzenekleri, ortak paydaların başında yer almaktadır. Bununla birlikte, 1924 Anayasası'nın 100. yılına 7 kala OHAL ortam ve koşullarında yapılan Anayasa değişikliği, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti anayasal ve siyasal mirasını reddederek, Cumhuriyet anayasacılığında köklü ve derin bir kopma yaratmış bulunmaktadır. 2017 kurgusunun 6 yıllık uygulaması, bu gözlemi doğrulamış bulunmaktadır. Değinilen birikim ve yıkım ayrışmasının doğru ve gerçekçi anayasal ve siyasal bilgiler ışığında irdelenmesi ve değerlendirilmesi ölçüsünde Cumhuriyet'in 2. yüzyılı Anayasacılığı üzerine gerçekçi öngörülerde bulunulabilir.

* Prof. Dr., İstanbul Barosu Başkanı, Anayasa Hukuku Araştırmaları Derneği Başkanı.

DEVİRİM-ANAYASA ÇELİŞKİSİ ÜZERİNE GÖRÜŞLER

Taha AKYOL *

Bütün anayasalar gibi 1924 Anayasası da hukukî olduğu gibi aynı zamanda tarihi ve siyasi bir metindir. Belirgin özelliği, devrim/inkılap dönemi anayasası olmasıdır. Atatürk'ün Rousseau'dan ciddi surette etkilendiği bilinmektedir. Rousseau'nun genel irade / milli irade kavramını, ateşli müridi Saint Just şöyle özetlemişti: Genel irade çoğunluğun iradesi değil, milleti gerçek arzuları ve gerçek mutluluğu hakkında aydınlatmakla görevli temiz insanların iradesidir.¹

Tarihçi François Furet, Saint-Just'ün, Konvansiyon Meclisi'nde 10 Ekim 1793 günü yaptığı konuşmayı nakleder: Cumhuriyetin kendini içinde bulduğu şartlarda, anayasa kurulamaz. Çünkü hürriyete saldırılar yapılmasını meşru kılar ve onları bastırmak için gereken şiddet gücüne sahip olamaz. Eğer hükümet devrimci davranmazsa devrim kanunları uygulanamaz.²

Furet, bu durumu “devrim” ve “anayasa” kavramlarının çatışması olarak tanımlar.

1792-1795 arasında Fransa'yı giyotinle yöneten Konvansiyon Meclisi ise kuvvetler birliğinin en radikal örneği oldu. Bernard Manin, bu devrimci otoriteyi “devrimci mutlakiyet” olarak tanımlar.³ Raymond Aron, “genel irade mitolojisi bireysel hakları ve muhalefet haklarını değil, çoğunluk iktidarının kadir-i mutlak olmasını meşrulaştırdı” diye yazar.⁴

Bizde de Ocak 1923'te İzmit'teki basın toplantısında Mustafa Kemal Paşa'nın “İnkılabın kanunu mevcut kanunların üstündedir”⁵ diye konuşması bir “devrimci otorite” tanımıdır. Atatürk, hakimiyeti İstanbul'dan Ankara'ya getiren, yeni devleti kuran 1921 Anayasası'nın

* Gazeteci.

¹ Pierre Gaxotte, *Fransız İhtilali Tarihi*, Varlık Yayınları, 1969, s. 255.

² François Furet, “Revolutionary Government”, şu eserde, François Furet ve Mona Ozouf (der.), *A Critical Dictionary of the French Revolution*, Harvard University Press, 1989, s. 598.

³ Bernard Menin, “Rousseau”, şu eserde: François Furet ve Mona Ozouf (der.), *A Critical Dictionary of the French Revolution*, Harvard University Press, 1989, s. 829-830.

⁴ Raymond Aron, *The Dawn of Universal History, Selected Essays from a Witness of Twentieth Century*, Basic Books, 2002, s. 234.

⁵ Arı İnan, *Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 1923 Eskişehir -İzmit Konuşmaları*, Türk Tarih Kurumu 1996, s. 83-84.

“Kur’an ayetleri gibi ezberlenmesini”⁶ istemiş, takdis etmişti. Ama iktidarı sınırlayıcı maddeler içeren 1924 Anayasası hakkında böyle tek övgüsü olmadı.

1924 Anayasası kuvvetler birliğini benimsedi, iktidarı sınırlayıcı olmadı. İdam cezalarının onama yetkisi anayasaya göre Meclis’te olduğu halde, İstiklal Mahkemesi’nin idam kararları Meclis’e getirilmeden infaz edildi. 1935 Tunceli Kanunu’nda, mahkemelerin vereceği idam cezalarının Meclis’e getirilmeden infazı öngörüldü.

Devrimler ağır ameliyatlardır. Devrimlerin getirdiği kazanımları savunmanın da yolu günümüzde devrimci olmak değil, kuvvetler ayrılığına dayalı liberal anayasacılığı savunmaktır.

⁶ Bkz. Taha Akyol, *Atatürk’ün İhtilal Hukuku*, Doğan Kitap 2012, s. 45-46.

POLITICAL CULTURE AND DEMOCRATIC VALUES: THE CASE OF TURKEY IN COMPARATIVE PERSPECTIVE

Valentina Rita SCOTTI*

The consolidation of democratic values is connected to several legal and extra-legal factors. While a legal framework conducive to a democratic institutional life is an essential legal factor, political culture has a pivotal role as an extra-legal one. Encompassing several aspects of an individual's approach to politics (cognitive, evaluative, emotional), political culture is the outcome of political socialization, but also of circumstances such as the economic wellness of a country, its geopolitical collocation, and its position within the international dimension.

Relying on the existing literature on political culture, the presentation aims to compare the evolution of Turkish political culture with the experience of other European countries, namely Italy, paying specific attention to two historical moments fundamental in the consolidation of the countries' constitutional identity: the interwar period and the end of the II World War. Indeed, in the interwar period, both countries experienced a single-party system willing to break with the previous political and constitutional tradition. The presentation will therefore underscore the differences in terms of democratic values that characterized the political culture of that period in both countries. Similarly, the presentation will examine the post-II World War period, when both countries opened to a multi-party system but experienced important difficulties in the consolidation of democratic values.

The following findings will be explained in the concluding remarks:

- 1) During the interwar period, a full-fledged authoritarianism supported by a flexible and octroyed Constitution characterized Italy. Conversely, hints of democratic values can be found in the 1921 and 1924 Turkish Constitutions and in their enactment, despite the single-party system de facto into force.
- 2) At the end of the II World War, Italy observed the rule of a predominant party (DC) and a period of intense terrorism and instability. Quite similarly, in Turkey terrorism and instability characterized the post-war period, although in the lack of a clear

* Associate Professor, European Law and Governance School, Rome, Italy

political predominance. In both countries, the impact of the Cold War was fundamental in shaping an adversarial political culture.

BEFORE “HUKUK DEVLETİ”: THE NOMOCRACY INHERENT IN THE 1924 CONSTITUTION OF TURKEY

QUESTIONS & INSIGHTS FROM A FOREIGN COMPARATIVIST

Luc HEUSCHLING*

One major challenge to Constitutional Law Scholarship in our so-called “globalized world” or “global village” is to know each other far better. On major constitutional topics – and almost everybody would agree that “rule of law” is one –, we need in-depth knowledge, not only of the precise technical rules, but also of the legal principles, the local terminology, and the cultural background of each national tradition of “Rule of Law” or “nomocracy” (to use a more neutral, generic term). Yet, so far, since WWII, the (western) comparative literature focused mainly on the usual suspects, the “big players” like the Western super-powers (USA, UK, France, starting in the 1970s and 1990s: Germany), in the past the USSR, China (since its accession to WTO), sometimes Japan and/or Islamic regimes. The other national traditions with regard to nomocracy are generally either ignored or exoticized. This is not exactly what one would call “global” (i.e. universal) legal studies. In the context of this colloquium, I would like to engage in, and trigger, a scientific exchange about the Turkish tradition of nomocracy. How was nomocracy understood/implemented in the 1924 Constitution, although that term did not, obviously, figure in the text? What was/were the then used local key-word(s) in academic and/or political debates? Who introduced later, at which date, and for which reasons, the new and current key-term of “hukuk devleti”, a transplantation/translation of the now-world-wide-renowned German term “Rechtsstaat”? As a non-specialist in Turkish Law, and its legal history, I am not best placed to provide all answers, especially the trickiest ones, but as a comparativist specialized in various nomocracy traditions, including transplantation processes of the Rechtsstaat discourse, I may provide some theoretical insights on this kind of issues and raise some useful questions.

* Professor in Constitutional Law, University of Luxembourg, Co-Chair of the IACL Research Group “The ‘Other’ Rule of Law Traditions”.

TÜRKİYE’DE HUKUK DEVLETİ

Güneş OKUYUCU ERGÜN*

Tolstoy’un “bütün mutlu aileler birbirine benzer; oysa mutsuz ailelerin her biri kendine özgü biçimde mutsuzdur” dediği gibi, bütün hukuk devletleri birbirine benzerken, hukuk devleti ilkesine riayet edilmeyen sistemler kendine özgü biçimlerde hukuksuzdur.

Uygar demokratik rejimlerin temel özelliklerinden birini oluşturan hukuk devleti ilkesi, en genel tanımıyla, insan haklarına dayanan, bu hakları koruyucu adil bir hukuk düzeni kuran, bunu devam ettirmekle kendini yükümlü sayan ve bütün eylem ve işlemleri yargı denetimine tabi olan bir devlet sistemini ifade eder. Ancak burada hukuk devleti ile kastedilen anayasası olan devlet değil, norm koymanın şekli formalite şartları yanı sıra, normun içeriğinin de belirli geçerlik ve meşruluk koşullarına tâbi olduğu ve “sert anayasa” olarak da adlandırılan anayasaya sahip devlettir. Sert anayasalar karakteristik, temel, değiştirilemeyen ilkeler ve hükümler içerirler ve bunların değiştirilme usul ve çoğunluğu farklıdır. Belirtmek gerekir ki değiştirilemeyen hükümler ihtiva eden sert anayasaların, diğer hükümleri de keyfi biçimde değiştirilemez; Anayasalar kendi içinde sözü ve ruhuyla bir bütünlük oluşturur ve buna uygun hareket edilmesi gerekir. Nitekim T.C. Anayasası’nın başlangıç kısmında yer alan, “sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak” şeklindeki hüküm de bunu amirdir.

Hukuk devleti ilkesinin gereklerine ne ölçüde uyulduğu öteden beri Türkiye’de de tartışma konusu olagelmıştır. Türkiye’de anayasacılık hareketlerinin 19. Yüzyıla kadar götürülmesine karşın, demokrasi ve hukuk devleti anlayışının tam olarak geliştiği ve yerleştiği söylenemeyeceği gibi, giderek bunlardan uzaklaşıldığı da bir gerçektir.

Hukuk devletinin özü hukuki güvenliktir ve ceza hukukunun *extrema ratio* olmasını, en azından anayasa ile güvence altına alınan değerleri korumaya yönelik olmasını, aşırı sayıda normdan oluşmamasını, açık biçimde kaleme alınmış olmasını, ilgili sosyal alanda geçerli olan hukuk dışı medeniyet normları ile uyumlu biçimde anlaşılmasını gerektirir. Ne var ki kimi zaman kanun koyucunun özellikle soyut, belirsiz ve karmaşık düzenlemelerle flu bir cezalandırma alanı yarattığı bir gerçektir. Bugün karmaşık, çelişkili ve istikrarsız kanunlar

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

yıgını nedeniyle ortaya çıkan kanun enflasyonu, son yıllarda sıklıkla başvurulanan “torba kanun” veya “yargı paketi” diye tabir edilen çok sayıda ve farklı hukuk dallarına ve farklı konulara ilişkin konuların bir arada kanunlaştırılması, kanunî düzenlemelere ilişkin güncel değişikliklerin takip edilmesini ve bilinmesini oldukça zorlaştırmaktadır.

Ayrıca yürütmenin kanunlarla ve yargı kararlarıyla kendini bağılı saymaması ve özellikle merkezi idarenin yargı kararlarının gereklerini yerine getirmemesi halinde onu zorlayıcı hukuki mekanizmaların işlememesi önemli bir sorundur.

Öteden beri yürütmenin yargı kararlarıyla kendisini bağılı saymamasına nispeten aşına olsak da, bir süredir yargının da yargı kararlarıyla kendisini bağılı saymaması durumuyla karşı karşıyayız. Yargının tarafsız olması yetmez, tarafsız olduğuna dair kanının toplumda egemen olması da gerekir. Yargının çelişkili ve kanun maddesini tekrar eder nitelikte basmakalıp gerekçelerle yani gerekçesiz kararlar vermesi; hukukun araçsallaştırılması eğilimleri; hukuk dışı kaynaklara başvurulması; kanuni belirlilik yerine hukuki belirliliğin yeterli görülmesi; yargıçların ideolojilerinden ya da kişiliklerinden kaynaklanan öznellikleri de hukuk devleti bakımından sakıncalı durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Özellikle 5237 sayılı TCK’nın yürürlüğe girmesiyle birlikte gerekçenin kanun metnine dahilmiş gibi görülmesi, belirli yazarların kitapları, temel kanunların mütemmim cüzü gibi görülerek, hakim savcı eğitimlerinde bunların el kitabı olarak okutulması, yargı kararlarının bu doğrultuda verilmesi; belirli doktriner fikirlerin yargıya ve akademiye dayatılması; sonra bu hukuk sisteminin inşasını sağlayan taşları döşeyen o isimlerin en demokratik, en özgürlükçü hukukçular olarak karşımıza çıkmaları, hukuk devletinin erozyona uğramasını kolaylaştıran iklimi yaratmıştır.

Hukuk devletini bir mekanizma gibi düşünecek olursak, bu mekanizmanın sağlıklı çalışmasını sağlayacak pek çok dişli vardır. Bu dişlilerden birinin kırılması sistemin işlemlerini aksatır. Ancak bugün Türkiye’de bizim yaşadığımız sorun, mekanizmanın bütün dişlilerinin kırılmış olması ve çarkın boşa sarmasıdır.

Elbette bir sistemde hukuk devletinden bu ölçüde bir geriye gidiş olmuşsa, bunda akademinin de payı olmak gerekir. Bugün Türkiye’de bizim yaşadığımız sorun, siyasi konjonktüre göre görüşünü değiştiren, mesela kitabındaki belirli bir bölümü çıkarabilen akademisyen hukukçuların da bulunmasıdır.

COMPARATIVE DIGNITY CONSTITUTIONALISM AND THE 70TH ANNIVERSARY OF THE END OF LEGAL APARTHEID IN AMERICA

James R. MAY*

Dignity as a normative concept recognizes that every member of the human family has worth that is equal, inviolable, universal and inherent. Despite its abstruse philosophical underpinnings, dignity matters in real ways to real people because in addition to the normative and philosophical, dignity is also law, meaning that it exists both as a source of and influence on the rule of law.

Dignity is a deeply rooted legal concept in modern law throughout most of the globe. The UN Charter makes advancing dignity a central tenet. Indeed, the current motto of the United Nations is "Peace, Dignity and Equality on a Healthy Planet." The Universal Declaration on Human Rights declared dignity to be a foundational human right. Dignity is recognized in the common provisions of both International Covenants, many multilateral agreements, most regional agreements, in 3 in 4 national constitutions, and hundreds of cases across the globe. Dignity law is a rich source for comparative constitutionalism.

The U.S. Constitution, however, does not recognize a right to dignity. The lack of national dignity constitutionalism in the U.S. hasn't stopped the U.S. Supreme Court from acknowledging the law's effect on human dignity in various contexts, including the legal separation of human beings based on race in schools in the United States in the famous case of *Brown v. Topeka Board of Education* (1954), celebrating its 70th Anniversary.

This presentation will thus consider dignity's role in the story behind and legacy of *Brown v. Topeka Board*, including its companion case of *Belton v. Gebhart* (Delaware), featuring the role of dignity in American jurisprudence and what it means both for dignity jurisprudence elsewhere and American Apartheid under law.

* Richard S. Righter Distinguished Professor of Law, Washburn University, US.

**“1924 ANAYASASININ 100. YILDÖNÜMÜNDE
DEĞİŞEN DÜNYADA ANAYASACILIK”
KONFERANSI
BİLDİRİ ÖZETLERİ**

(Konferans Programında Belirtilen Sunum Sırasına
Göre)

İKİNCİ GÜN (6 Kasım 2024)

ONE COUNTRY, TWO POLITICAL IDENTITIES? THE CASE OF HONG KONG'S CONSTITUTIONAL AUTONOMY WITHIN THE CHINESE SOVEREIGNTY

Huang MINGTAO*

Hong Kong enjoys a special constitutional status in the unitary state of China. According to the "One Country Two Systems" policy agreed upon by Chinese and the UK governments back in 1980s, China's Constitution and Hong Kong Basic Law, a national constitutional statute, provides an autonomous governmental structure for this former British territory, immune from the party-state system that prevail in the Mainland.

This dual system entails discrepancies and potential conflicts in many ways. The mutual checking governmental branches in Hong Kong establishes a high degree of accountability of public authorities, and especially, makes the executive power not as strong as its counterparts in Mainland China provinces or municipalities. The mature rights protection system, including, among others, case-based judicial intervention and societal support from various NGOs, builds up a culture of respect for rights and freedom, which is in sharp contrast with the remaining part of the country. Plus, Hong Kong's bilingual system, with English widely spoken in working place, provides with itself a strong connection with the international community. All of these combined, Hong Kong holds a unique political identity that has a "westernized" or "internationalized", rather than a "nationalized", orientation.

The biggest challenge under this extraordinary system is that Hong Kong's autonomy and its unique identity built upon that is provided by the constitutional arrangement that beyond the reach of Hong Kong residents' political rights; in the end, it's for the central government sitting in Beijing to have the final say in hard decisions, especially during crisis or emergencies. A sharp example of this is the mass demonstration in 2019 triggered by the local administration's clumsy performance, which emerged as a normal protest considering this region's political culture but ended up with Beijing's conclusion as a riot and even conspiracy to subversion. Exercising its supreme constitutional power, the central government took back a great amount of Hong Kong's autonomy by inserting a "national"

* Prof. Dr., Wuhan University Law School.

law into this region penalizing secessionist, terrorist and subversive activities and expressions.

It's my thesis that in the maintenance of a regional autonomy in a unitary state, such as Hong Kong in China, it's of vital importance that the national government and the devolved region have some shared understandings regarding key political values such as governmental accountability, the right to peaceful assembly and etc. Ultimately, the sovereign state organ at the national level holds unchecked powers in enforcing, interpreting and even withdrawing constitutional provisions of autonomy; however, clash of political identities, which can be amplified during crisis, may lead to a mode of "unnecessary, though not baseless" exercise of those powers and thus bring damage to the original framework of constitutional autonomy.

TARİHSEL PERSPEKTİFLE TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLERİN ANAYASAL KONUMU

Ali Erdem DOĞANOĞLU*

Siyasal iktidarın sınırlandırılması gerekliliğinin ifadesi olarak anayasacılık düşüncesinin asli unsurlarından biri kuvvetler ayrılığı ilkesidir. Bu ilkenin anayasalara yansımaları, yasama, yürütme ve yargı fonksiyon ve organlarının birbirinden ayrılması veya kamu gücü yetkilerinin farklı düzeylerde kurulan yönetim birimlerine paylaştırılması biçiminde olabilmektedir. Yönetme yetkisinin, devletin merkezi organları ile, yetkili yöneticileri seçimle belirlenen yerel yönetim birimleri arasında paylaştırılması bunlardan ikincisinin tipik biçimidir. Türkiye’de bu yöntem geleneksel olarak yerel yönetimlerin anayasalarda düzenlenmesi yoluyla uygulanmıştır. O halde yerel yönetimlerin, yani yer esasına göre kurulan yerinden yönetim birimlerinin anayasal konumları, kuvvetler ayrılığı ilkesinin ve dolayısıyla anayasacılığın anayasalara etkisinin belirlenmesi konusunda göz önünde bulundurulabilecek başlıca unsurlardandır.

Yerel yönetimlerde görev alacak yöneticilerin seçimle belirlenmesi bu organlara açıkça demokratik meşruiyet kazandırdığından, bunların görev alanlarına, yönetme yetkilerine ya da seçilmiş yöneticilerinin hukuki statülerine ilişkin anayasal düzenlemeler demokratik devlet ilkesi bakımından ayrıca önem taşımaktadır. Bu kapsamda olmak üzere, yerel yönetimlerin anayasal konumlarını belirleyen unsurların başında ise merkezi idare organları ile yerel yönetimler arasındaki ilişkilerinin nasıl düzenlendiği gelmektedir.

Bu tebliğde Türkiye’de tarihsel olarak anayasalarda yerel yönetimlerin devlet yapısı bağlamında nasıl konumlandırıldığı, merkezi yürütme organı karşısında ve seçilmiş yöneticilerin görev, yetki ve statüleri bakımından bunlara anayasal güvence sağlanıp sağlanmadığı üzerinde durulacaktır. Böylece anayasal düzenin bir unsurunun sınırlı bir çerçevedeki görünümü üzerinden Türkiye’de anayasacılığın tarihine ilişkin bir panorama verilmeye çalışılacaktır.

* Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Anayasa Hukuku Anabilim Dalı.

PRESIDENTIALISM AND THE TRANSFORMATION OF POLITICAL PARTIES IN FRANCE AND TURKEY

Jean MARCOU*

Initiated by the Constitution of 1958 and the constitutional revision of 1962 (on the election of the President of the Republic by universal suffrage), French presidentialism was further strengthened by the constitutional amendment of 2000 (alignment of the term of office of the President of the Republic and members of the National Assembly), the effects of which have sometimes led experts to evoke the advent of hyperpresidentialism. In Turkey, the first election of the Head of State by universal suffrage in 2014 and the revision of the Constitution in 2017, led to a presidentialist phenomenon that is in some respects comparable, but occurring in a different democratic context. At the same time, and particularly over the last two decades, political forces have undergone profound transformation in both countries. In Turkey, the multiparty system of the late twentieth century was shaken by the repeated successes of the AKP, before giving way to a phenomenon of polarization and institutionalized coalitions. The opposition has thus rebuilt itself and now contests not only the implemented policy but also presidentialism itself. In France, the loss of credibility of traditional political parties led to their breakup and the emergence of multiple small or medium-sized parties grouped around three poles. The right-left bipolarization has therefore been called into question. This has caused the end of the majority phenomenon that has underpinned presidentialism since the beginning of the Fifth Republic. Finally, in both countries, as indicated by the last elections of 2024 (local in Turkey, legislative in France), presidentialism is seriously contested and its future will depend heavily on the evolution of political parties.

* Professor Emeritus, Sciences Po Grenoble – Grenoble Alps University/France.

1924 ANAYASASI DÖNEMİNDE PARTİ İÇİ DEMOKRASİ

Korkut KANADOĞLU*

Siyasi partilerin belirli davranışlarda bulunmaları ve kendilerini ifade edebilmeleri ancak organları eliyle mümkün olabilir. Bu sebeple partilerde irade oluşum sürecine üyelerin tamamının ya da çoğunlukla büyük bir kısmının katılımı yeterli görülmektedir ve bu durum demokratik bir ideali yansıtmaktadır. Ancak uygulamada bu ideale yaklaşılabildiği söylenemez.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında lider sultasını önlemek için siyasi partilerin üye sayısı, yapısı ve parti-içi karar mekanizmaları dikkate alınarak parti içi demokrasinin nasıl sağlanacağı sorunu gündeme gelmiştir. Bu sebeple siyasal partilere ilişkin anayasal düzenlemelerde parti içi demokrasinin gerekliliği de özellikle vurgulanmaktadır.

Parti içi demokrasinin iki temel unsuru, aşağıdan yukarıya irade oluşumu ve azınlıkların korunmasıdır. Etkin bir parti içi muhalefetin varlığı, düşünce, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü ile sağlanabilir. Karar alma süreçlerinin seçimler yoluyla gerçekleştirilmesi, yasal düzeyde düzenlemelerle güvence altına alınmalıdır. Ayrıca, parti üyelerinin disiplin cezalarına karşı korunması da önemlidir.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 1927'deki tüzük değişiklikleri ile parti içi demokraside sorunlar yaşamıştır. Milletvekili adaylarını belirleme yetkisi, parti divanından alınarak genel başkanlık kuruluna devredilmiştir. Yine parti genel başkanı, TBMM üyeleri arasından, büyük kongre tarafından seçilirken, bu değiştirilmiş ve genel başkanın seçilme şartı ortadan kaldırılmıştır. 1939 kurultayında, parti içi seçimlerin gizli oyla yapılması kararlaştırılmıştır; bu değişiklik, üyelerin serbest iradesinin önünü açmıştır.

CHP, tarihsel olarak totaliter bir parti olmamış ve parti içi demokrasiyi teşvik eden değişiklikler yapmıştır. Demokrat Parti'nin meclisi kutsayan ve çoğunluğun almış olduğu kararların her daim doğru olduğuna ilişkin genel inancı, yani çoğunlukçu demokrasi algısı, ister istemez kendi partisinin iç düzenine ve işleyişine de sirayet etmiştir. Demokrat Parti'nin bu tür uygulamalarına karşılık, CHP giderek daha da demokratikleşmiştir. Oysa kişilerin hak

* Prof. Dr., İstanbul Gedik Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Anayasa Hukuku Anabilim Dalı.

ve özgürlüklerini hiçe sayan ve demokrasi kavramını seçimden ibaret gören Demokrat Parti, uzun vadede kendi iç düzen ve işleyişinde de demokrasiyi tesis edememiştir.

CHP'nin, siyasal iktidarı Demokrat Parti'ye devretmesi ile birlikte, kurultaylarda temsil edilen yerel teşkilatların delege sayısının arttığı, bu yönde tüzük değişikliklerinin yapıldığı görülür. Kurultay, artık genel merkezin denetiminden kurtulmuş ve parti üst kademesinin aldığı kararların onaylandığı bir organ olmaktan çıkıp, siyaset üretilen bir mekân halini almıştır. Tüm bu hususlar, CHP'nin çok partili siyasal yaşama geçilmesiyle birlikte parti içinde demokratik ilkeleri hâkim kılmaya çalıştığını gösterir.

1924 ANAYASASINDAN GÜNÜMÜZE SİYASETTE KADINLARIN TEMSİL SORUNU

Deniz POLAT*

Kadınların seçme ve seçilme hakkı, tarihsel süreçte aşamalı olarak gelişmiştir. 20. yüzyıla kadar, kadınlar genellikle kamusal hayattan dışlanmış, özel alanda kalmaları beklenmiştir. Ancak, 18. yüzyılın sonlarında yükselen ve 19. yüzyılda ivme kazanan kadın hareketleriyle kadınlar, anayasal haklar ve siyasal temsil taleplerini dünya genelinde dile getirmeye başlamıştır. Bu talepler doğrultusunda önce belirli sosyal sınıflardan erkeklere, ardından diğer sınıflara ve sonunda kadınlara da seçme ve seçilme hakları tanınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte, Cumhuriyet kadroları toplumu çağdaş uygarlık seviyesine taşımayı hedeflemiştir. Bu hedef doğrultusunda, İslam hukukuna dayalı patriarkal yapıdan modern ve laik bir sisteme geçişi sağlayan köklü reformlar yapılmıştır. 1924 Anayasası, 1921 Anayasası'nın eksikliklerini giderme amacıyla kabul edilmiş, devletin yönetim şeklinin Cumhuriyet olduğu açıkça belirtilmiştir. Anayasa, her ne kadar kadın-erkek eşitliğini özel olarak vurgulamasa da tüm vatandaşların kanun önünde eşit olduğunu ifade etmiştir. Ancak, 1924 Anayasası kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkını tanımamıştır.

1930 yılında çıkarılan Belediye Kanunu ile kadınlara yerel seçimlerde oy kullanma hakkının, 1933'te Köy Kanunu'nda yapılan değişikliklerle de köy muhtarı ve ihtiyar heyetine seçilebilme hakkının tanınması siyasal haklar alanında önemli adımlardır. 1934 yılında ise Anayasa'nın 10. ve 11. maddelerinde yapılan değişikliklerle kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı verilmiştir.

Kadınların siyasal temsili, 1924 Anayasası'ndan başlayarak günümüze kadar ulusal kimlik ve modernleşme hedefleri ile yakından ilişkilidir. Cumhuriyetin kurucu kadrosu, kadınların toplumsal hayatta daha etkin roller üstlenmesini modern bir ulus inşasının gerekliliklerinden biri olarak görmüş; kadın haklarını, Osmanlı'nın teokratik kalıntılarını ortadan kaldırmaya

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Anayasa Hukuku Anabilim Dalı.

yönelik devrimlerin bir parçası olarak değerlendirmiştir. Bu doğrultuda, kadın hakları Cumhuriyet döneminin simgesel ve stratejik öneme sahip konularından biri olmuştur.

1924 Anayasası'ndan günümüze kadar geçen sürede, kadınların siyasal temsili artış göstermiş olsa da toplumsal cinsiyet temelli engellerin ve eşitsizliklerin devam ettiği görülmektedir. Seçme ve seçilme hakkı, kadınların aday gösterilme ve seçilme için demokratik olanaklara sahip olmalarını ve süreç içinde ayrımcılığa uğramamalarını içerecek şekilde geniş biçimde yorumlanmadığında, kadınların temsil oranının artması tesadüflere kalmaktadır. Bu nedenle, yalnızca seçme ve seçilme hakkını genişleten düzenlemeler değil, kadınların siyasal alandaki görünürlüğü kısıtlayan sosyo-ekonomik ve siyasal engellerin kaldırılması da genel oy hakkını güçlendiren adımlar olarak değerlendirilmelidir.